

גשם שחור

מאחורי כל בדיה דיסטופית רוחשת המציאות

כז'אנר אמנותי משרטטת הדיסטופיה תחזית קודרת למין האנושי. עתיד מדומיין נשזר בעובדות מן העבר וההווה המוכרים. במציאות של דיכוי, מחסור וחולי, תחת שלטון טוטליטרי מדכא ו/או לאחר קטסטרופה פוסט-אפוקליפטית, מפנה היצירה הדיסטופית זרקור כלפי מה שנתפש בעיניה כפגום ופסול בהווה, מזהירה מפני הידרדרות חברתית-תרבותית, מעוררת למודעות וקוראת לשינוי.

קווי המתאר של המציאות בתוכה פועלים האמנים והאמניות המציגים בגשם שחור הם המטריקס ממנו ועליו צומחים תרחישים דיסטופיים אפלים.

משבר האקלים המאיים, הכלכלה הקפיטליסטית הניאו-ליברלית, התפתחותם המסחררת של המדע והטכנולוגיה, חוסר השוויון החברתי והכלכלי לצד תחושות של חוסר ודאות, חרדה ושליטת חופש הפרט – נותנים את אותותיהם בעבודות.

במאמרו מה נותן למדע הבדיוני את כוחו הביקורתי? שלוש רמות של הדרה/הזרה¹ מצביע יונתן לירז על האופן בו עושה הז'אנר שימוש בתחבולות של הזרה, ומזהה שלוש צורות עקרוניות: הזרה בסיסית (של היצירה הבדיונית מהמציאות הקונקרטית), הזרה קוגניטיבית (המאפיין המבני של הז'אנר) והזרה באמצעות חתרנות (הסוגה הספרותית נתפסת כנחותה ומאפשרת לכך חריגה ממוסכמות)

---

¹ יונתן לירז, מה נותן למדע הבדיוני את כוחו הביקורתי? שלוש רמות של הדרה/הזרה מרצון, בצלאל, כתב עת לתרבות חזותית וחומרית, #29

כשהם נוקטים בפרקטיקות דומות לאלה של סופרי המדע הבדיוני מציעים האמניות והאמנים סוגים שונים של בדיה והתרחקות מן המציאות בכדי להצביע על השיבוש הרוחש סביבם או לחמוק ממנו.

מחוץ למרכז אדמונד דה רוטשילד ובתוכו, מוצגות שבע עבודות - בחלקן ניתן לקרוא את היחסים בין צורה וחומר כפרשנות מטאפורית שמהדהדת אירועים של קריסה, עיוות והרס; באחרות, קונקרטיות יותר, מוצגות מעין אלגוריות של סיטואציות פוסט-אפוקליפטיות, לאחר אסון וחורבן.

כמו היו איים קטנים באוקיינוס העתיד, חושפות העבודות, כל אחת בדרכה, רטוריקה דיסטופית ומצביעות על מצבי קיצון כאוטיים, ועל התרחשויות של שקיעה וניוון.

בתערוכה מציגים אמנים ואמניות בוגרי בתי-ספר לאמנות בחמש השנים האחרונות מהמוסדות: בצלאל, אקדמיה לאמנות ועיצוב ירושלים | שנקר-הנדסה. עיצוב, אמנות. | המדרשה, הפקולטה לאמנויות במכללת בית ברל | מוסררה, בית הספר לאמנות ולחינוך ע"ש נגר | הפקולטה לאמנות, אוניברסיטת חיפה

טל מזומן, Pit Intrinsic, מיצב ווידאו, ערוץ אחד וסאונד, 9:00 דקות, 2021

בדידות, ייאוש ואובדן אנושיות רוחשים במיצב הוידאו של טל מזומן *Pit Intrinsic* בו נבחנים יחסי הכוח בין האדם לטבע והאדם לעצמו בתוך מרחב רווי אלימות והרס עצמי.

שלוש דמויות על סף שגעון כלואות במצב קיצון שמדמה מציאות פוסט-אפוקליפטית. בתוך לופ רפטיבי של פעולות אקסטטיות, על סף קטטוניה, הן נלחמות על חייהן מבלי יכולת להיחלץ.

שרידי ציוויליזציה שטרם נמחקו כליל נוכחים בתוך המרחב הפרימיטיבי כמו עדויות שותקות של עבר שחדל להתקיים.

מול מצב החירום בו נתונות הדמויות נותר הטבע יציב ואיתן, אדיש למצוקתן. זו אלגיה לאדם, המדגימה את פוטנציאל ההרס שלו ואת תפקידו המרכזי בחורבן האנושות.

מאי זיסמן ועופר רומנו, נורית לעד, טכניקה מעורבת, מידות

משתנות, 2021

במיצב המשותף *נורית לעד* פורמים זוג האמנים מאי זיסמן ועופר רומנו את גבולות הזמן וקונקרטיות המקום ומכוננים סביבה תיאטרלית המדמה כיכר עיר משובשת, כאוטית ועל גבול האבסורד. זיסמן ורומנו מנכסים יצוגים מובהקים של עירוניות (פנס רחוב, מגדל שעון, להקת יונים ועוד) הנהפכים באמצעות פעולות של טרנספורמציה חומרית או הסתה רעיונית להיברידיים פתייניים, גרוטסקיים ומכמירי לב.

ההזרה של היומיומי והמוכר מטעינה במתח את המרחב הגדוש להתפקע, ומזקקת את הפוטנציאל הרדיקלי – האינהרנטי למקומות מסוג זה – להיות על סף השיא, ברגע שלפני.

באווירה קרנבלסקית רווית הומור מעתיקים זיסמן ורומנו את מעשה הטרובדורים אל מעשה האמנות, מערערים על המיינסטרים וחותרים תחת מוסכמות מקובעות.

נגה פרחי, הידרופילי, שעווה רכה, רשת מתכת, 50X70X45 ס"מ,

2021

עבודת הפיסול של נגה פרחי היא רגע מינורי, כמעט נחבא אל הכלים. כה שקט עד שכמעט וניתן שלא להבחין בו. גוף פרגמנטרי מצטנף בתוך אגנית המים ברחבת הכניסה של מרכז אדמונד דה רוטשילד.

פרשנותה של פרחי למסורת פיסולית ארוכת שנים של מזרקות מונומנטליות, החוגגות את הגוף האנושי במלוא תפארתו, מסתכמת כאן בסיטואציה יום-יומית אינטימית של רחצה. ההתמסרות לעונג ולפורקן נחשפת לעין כל, הופכת ציבורית.

הרגע המענג לכאורה מוחלף באי נחת. עד מהרה מסתבר שהגוף הרפוי הוא גוף חסר, נשל מתקלף או פוזיטיב חומרי של מה שהיה פעם חי ונושם. המים שמקיפים אותו ושזולגים מבעד לשפתיו הם מי האגנית וגם נוזלי גופו גם יחד. במעגל אינסופי של התמלאות והתרוקנות הוא מוטל רפוי בין שקיעה להתעלות.

ניב גפני, פאונה, טכניקה מעורבת, מידות משתנות, 2019

פאונה, מיצב הפיסול של ניב גפני, מורכב מחומרים תעשייתיים שהותכו ליחידות מכניות אוטונומיות רוחשות חיים, במה שנראה כמופע קינטי קפופני שנדלק ונכבה לסירוגין.

תנועתן של מכונות low tech אלה מגושמת ושברירית כאחת ומעוררת הזדהות ואמפתיה. האופן בו הן נעות בלהקה מעורר את המחשבה שזה מעין תחליף נוסטלגי לעולם נכחד; תרחיש קודר, אך מציאותי, שהתממש כבר עבור מאות אורגניזמים בטבע.

המנגנון הפשוט של שלדי המתכת, קולותיהם ודמיונם ליצורים חיים מחדד את ההכרה שלאחר חורבנו יחזור העולם לנקודת ההתחלה. הטכנולוגיה המתקדמת, המדע והידע האנושי יעלמו כלא היו ובעולם ישרדו רק צורות פרימיטיביות של קיום.

רון אסולין, דימוי-גוש, טכניקה מעורבת, מידות משתנות, 2021

שקיות פלסטיק של חברת קוסמטיקה מקומית עליהן מודפס תצלום דיוקן של מריה קארי עומדות במרכז המיצב של רון אסולין. פניה של הזמרת, פרזנטורית החברה, נמתחים ומתעוותים על פני השקיות המלאות עד להתפקע בשאריות פסולת בניין. בועות דיבור, שהותכו מחלקי עגלות סופר וברזלים, מזדקרות מתוך השקיות ומשוות להן מראה של ראשים מדברים.

תוך התכתבות ובקריצה אל המסורת הפיסולית של המודרניזם המקומי מכונן אסולין סביבה גדושת מרכיבים באמצעותה הוא ממוסס את הגבול בין פנים וחוץ, בזוי ונשגב, זכרי ונשי.

כשהוא פורע את הסדרים, הוא משרטט אסתטיקה חדשה של ניוון וחושף את הוולגריות של תרבות הצריכה. המעטפת שומרת 'הסדר הטוב' נשמטת והפסולת המודחקת ניצבת בקדמת הבמה.

מונא חטיב, סינפסה, בגדים, 400 מ', 2021

חבל בגדים ארוך, עשוי עשרות פרטי לבוש, מעטר את חזית המבנה של מרכז אדמונד דה רוטשילד. החבל נאחז בעיקשות במבנה ונכרך סביב האלמנטים הארכיטקטוניים שלו, המכתיבים את פיתוליו.

המיצב מהדהד אלמנטים עיטוריים מוכרים כמו שרשראות נייר או דגלונים, אלא שהקישויות העליזה שמאפיינת חגיגות ואירועים נעדרת מהמיצב של חטיב. במקומה מתנוססת שרשרת דהויה ובלויה שסימני הזמן ניכרים עליה.

השרשרת מורכבת כולה מבגדי נשים. תחילתה בבגדיה של חטיב עצמה אליה הוסיפה עוד ועוד בגדי נשים מהכפר שלה, חלקן חולות וחלקן נפטרו לאחר סבל ממגיפת הקורונה. האופן בו נקשרים הפריטים ללא חומרי עזר כורך יחד סוגיות של הגירה, הסללה ומעמד חברתי של נשים במגזר הערבי.

השרשרת התלויה לא מציינת שמחה או יום חג. היא עדות שותקת לחיים שהגיעו לקיצם.

מיכל לופט, ללא כותרת III, עץ, לוחות חיפוי דמוי שיש, צמחיה מלאכותית, סאונד, תאורה, מידות משתנות, 2021

ללא כותרת III, המיצב של מיכל לופט מקבל את השראתו ממרחבים ציבוריים המבקשים לשדר יוקרה, אלגנטיות ועידון. לרוב מגובבים במרחבים אלה פריטים שמייצרים מראית עין של שפע באמצעות חיקויים ותחליפים זולים. לופט מנכסת את הסממנים הסגנוניים, מחקה את החומריות הזולה ומשחזרת את מנעד האפקטים החושי.

באמצעות החיקוי של החיקוי מייצרת לופט אובייקט 'טוטאל לוק', שהוא ספק מופע אור-קולי מהפנט, ספק נורת אזהרה מהבהבת שמצביעה על קריסה תרבותית. ההבטחה לאושר באמצעות העושר לא מתממשת וחושפת את הוולגריות הפתיינית ואת טקטיקות הפעולה של הקפיטליזם המסמא. הריקנות מחלחלת אל החלל ומציפה את השוהים בו בתחושות של בלבול ושממון.

סאונד: יובל גורן

הקמה: עמית אביב